

ОСОБЛИВОСТІ ІНСТИТУТУ ПРЕЗИДЕНТА В ГРЕЦІЇ**THE FEATURES OF THE PRESIDENT'S INSTITUTE IN GREECE****Войчук А.Ю.,***асистентка кафедри політичних наук
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

Проаналізовано особливості інституту президента в Греції. У Греції центром здійснення державної влади виступає не глава держави і не парламент, а уряд, глава якого фактично є першою особою в державі.

У статті з'ясовано особливості президентських виборів. Обраний парламентом президент не має вагомих владних повноважень. Повноваження Президента Греції систематизовано відповідно до основних сфер державної діяльності – виконавчої, законодавчої, судової, зовнішньополітичної, національної безпеки та оборони. До повноважень Президента Греції у сфері виконавчої влади належать: формування уряду; відправлення у відставку уряду, але із санкції самого уряду; участь у призначеннях глав місцевих органів виконавчої влади; відзначення державними нагородами, присвоєння почесних і вищих військових звань. До повноважень Президента Греції у сфері законодавчої влади належать: скликання позачергових сесій парламенту; розпуск парламенту; підписання та оприлюднення прийнятих парламентом законів; застосування вето щодо прийнятих парламентом законів; відсутність права законодавчої ініціативи; видання власних нормативно-правових актів. До повноважень Президента Греції у сфері судової влади належать право на помилування, пом'якшення і скасування кримінальних покарань, визначених судом, оголошення амністії, призначення на судові чи вищі судові посади. До повноважень Президента Греції у сфері зовнішньої політики належить право представляти державу в міжнародних відносинах, укладати міжнародні договори, призначати і відкликати послів та інших дипломатичних представників держави в інших державах, приймати вірчі і відкличні грамоти дипломатичних представників іноземних держав. У сферах національної безпеки та оборони держави Президент Греції очолює збройні сили держави, керівництво якими належить уряду.

Ключові слова: президент, інститут президента, Президент Греції, парламентарна республіка.

The features of the president's institute in Greece are analyzed. In Greece, the center of state power is not the head of state or the parliament, it is the government, the head of which is actually the first person in the state.

The features of the presidential election are analyzed in the article. The president elected by parliament has the unimportant power. The powers of the President of Greece are systematized in accordance with the main spheres of state activity – the executive, the legislative, the judicial, the foreign policy, the national security and the defense. The powers of the President of Greece in the field of the executive power include: forming the government; dismissal of the government, but with the sanction of the government itself; participation in the appointment of heads of local executive bodies; awarding state awards, awarding honorary and higher military ranks. The powers of the President of Greece in the field of the legislative power include: convening extraordinary sessions of the parliament; dissolution of the parliament; signing and promulgation of laws passed by the parliament; veto on proposed laws; lack of the right of legislative initiative; publication of own regulations. The powers of the President of Greece in the field of the judiciary include the right to pardon, mitigate and abolish criminal penalties imposed by a court; to proclaim amnesty; appointment to judicial or higher judicial positions. The powers of the President of Greece in the field of the foreign policy include the right to represent the state in international relations, to conclude international agreements, to appoint and recall ambassadors and other diplomatic representatives of the state in other states, to accept credentials and letters of revocation of foreign diplomats. In the fields of the national security and defense, the President of Greece is head of the armed forces of the state, led by the government.

Key words: president, president's institute, the President of Greece, parliamentary republic.

Постановка проблеми. Інститут президента є невід'ємним елементом політичної системи Греції. Роль президента в системі органів державної влади і в країні загалом значною мірою залежить від того, якою саме є форма республіканського правління, тобто парламентарною. За парламентарної форми республіканського правління президент обирається парламентом або створеною на його основі колегією, у формуванні уряду бере суто формальну участь і реально не має вагомих владних повноважень, оскільки здійснення ним повноважень через інститут контрасигнатури контролює уряд. Президент тут здійснює переважно представницькі функції, як посередник може відігравати важливу роль у збалансуванні відносин між парламентом і урядом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Серед численних досліджень і публікацій, в яких висвітлюється питання особливостей функціонування інституту президента в Греції, на особливу увагу заслуговують праці таких зарубіжних та вітчизняних дослідників: І. Алексеєнка, С. Бостан, М. Дмитренко, І. Костицької, П. Мироненка, С. Паречиної, С. Серьогіна, В. Сухоноса тощо.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз особливостей інституту президента в Греції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інститут президента – це система конституційно-правових норм, що визначає статус президента в системі органів державної влади в окремо взятій країні. Особливості функціонування інституту

президента в Греції визначаються формою правління, поділом державної влади, ustalеними політико-правовими традиціями, політичною кон'юнктурою, розкладом соціальних сил у державі тощо.

Греція є парламентарною республікою. У парламентарній республіці центром здійснення державної влади виступає не глава держави і не парламент, а уряд, глава якого фактично є першою особою в державі. Основними ознаками парламентарної республіки є: обрання президента парламентом або утвореною на його основі особливою колегією; здійснення повноважень глави держави і глави уряду різними особами, наявність посади прем'єр-міністра; обмеження владних повноважень президента і віднесення реальної компетенції у сфері виконавчої влади до уряду та його глави; формування уряду парламентом за номінальної участі президента; політична відповідальність уряду перед парламентом; право президента розпустити парламент, який контролює уряд; контрасигнування актів президента прем'єр-міністром та/або відповідним міністром [8, с. 320].

Президент Греції обирається парламентом строком на п'ять років. Вибори відбуваються за мажоритарною системою кваліфікованої більшості. Для обрання Президента Греції у першому турі виборів необхідні 2/3 голосів депутатів парламенту. Якщо жоден із кандидатів не обраний, проводиться другий тур виборів із новим висуненням кандидатів через п'ять днів. Для обрання у другому турі також необхідні 2/3 голосів депутатів. Якщо і в цьому разі нікого не буде обрано, то проводиться через п'ять днів третій тур виборів, в якому необхідно набрати 3/5 голосів депутатів. Якщо протягом трьох турів президента не буде обрано, то парламент саморозпускається і проводяться нові парламентські вибори. Новообраний парламент обирає президента кваліфікованою більшістю у 3/5 від його складу. Якщо жоден із кандидатів не обраний, проводиться другий тур виборів із новим висуненням кандидатів через п'ять днів. Для обрання у другому турі необхідна абсолютна більшість голосів. Якщо і в цьому разі нікого не буде обрано, то проводиться через п'ять днів третій тур виборів, в якому необхідно набрати відносну більшість голосів депутатів (ст. 32 Конституції Греції 1975 р.) [2].

Президентом Греції може бути обраний грецький громадянин, який перебуває у цьому громадянстві не менше ніж п'ять років, має батька – грецького громадянина, досяг 40-річного віку і має право обирати (ст. 31 Конституції Греції 1975 р.) [2].

Обраний парламентом Президент Греції не має вагомих владних повноважень. Він не може протиставити себе ні парламенту, який його обрав, ні уряду, який контролює його діяльність через інститут контрасигнатури. Однак систематизацію

повноважень Президента Греції доцільно здійснювати відповідно до основних сфер державної діяльності – виконавчої, законодавчої, судової, зовнішньополітичної, національної безпеки та оборони.

До конституційних повноважень Президента Греції у сфері виконавчої влади належать: формування уряду; відправлення у відставку уряду в цілому або окремого його члена, але, як правило, із санкції самого уряду; участь у призначеннях глав місцевих органів виконавчої влади; відзначення державними нагородами, присвоєння почесних і вищих військових звань.

У сфері виконавчої влади Президент Греції бере участь у формуванні уряду. За парламентарної форми республіканського правління використовується парламентський спосіб формування уряду. Конституція Греції 1975 року, на відміну від більшості конституцій сучасних держав, у статті 37 детально закріплює всі стадії процесу формування уряду. Зокрема, у зазначеній статті йдеться про те, що президент призначає прем'єр-міністра, а за його пропозицією інших членів уряду і заступників міністрів. Прем'єр-міністром призначається лідер політичної партії, яка має абсолютну більшість місць у парламенті. Якщо жодна з партій не має такої більшості, президент доручає лідеру партії, що має відносну більшість місць, вивчити можливість сформувати уряд, який користуватиметься довірою парламенту. Коли це не вдається, така ж місія доручається лідеру партії, що займає за кількістю депутатів друге місце в парламенті, а якщо і ця спроба буде невдалою – лідеру третьої за чисельністю місць партії. Кожен такий пробний мандат має силу протягом трьох днів. Якщо ж це не дасть результату, президент скликає лідерів партій і доручає сформувати уряд із представників усіх парламентських партій із метою проведення нових виборів, а у разі невдачі покладає місію формування уряду з такою ж метою на голову Верховного касаційного суду, Контрольної ради чи Державної ради, що очолює систему адміністративних судів і розпускає парламент. Уряд має користуватися довірою парламенту. У 15-денний строк після прийняття присяги прем'єр-міністром уряд зобов'язаний запросити від парламенту вотум довіри, який приймається абсолютною більшістю голосів присутніх депутатів, але не менш як 2/5 від їх загальної кількості [2].

Президент Греції має право відправляти у відставку уряд, але із санкції самого уряду або в разі невисловлення парламентом вотуму довіри сформованому ним новому уряду. Конституція Греції 1975 року закріплює дві форми політичної відповідальності уряду: відмова в довірі і вотум недовіри. У 15-денний строк після прийняття присяги прем'єр-міністром або в будь-який інший момент

уряд може запросити в парламенту вотум довіри, за рішенням якого довіри може бути позбавлений весь уряд або окремі його члени. Пропозиція про вотум недовіри має бути підписана принаймні 1/6 від загальної кількості депутатів і містити чітке визначення питань, за якими будуть вестися дебати. Вона приймається, якщо буде схвалена абсолютною більшістю голосів від загального числа депутатів. Члени Ради міністрів Греції так само, як і заступники міністрів, несуть колективну відповідальність за загальну політику уряду, а кожен із них – за дії у сфері своєї компетенції згідно із законодавством. При цьому письмова чи усна вказівка президента в жодному разі не звільняє міністрів та їх заступників від відповідальності (ст.ст. 84–85) [2]. Якщо недовіра була висловлена двом сформованим урядам поспіль, то президент може розпустити парламент як такий, що не забезпечує стабільності уряду.

Таким чином, у разі висловлення уряду вотуму недовіри чи відмови в довірі уряд або йде у відставку, або ініціює розпуск парламенту Президентом Греції, який призначає вибори до парламенту. Право уряду ініціювати розпуск парламенту главою держави є протиправною його політичній відповідальності перед парламентом, праву останнього висловити уряду вотум недовіри або відмовити йому в довірі і виступає важливим інституціональним чинником забезпечення стабільності у відносинах гілок законодавчої та виконавчої влади.

До повноважень Президента Греції у сфері виконавчої влади належить участь у призначеннях глав місцевих органів виконавчої влади. За парламентарної форми правління діє романогерманська або континентально-європейська модель організації публічної влади на місцях. В адміністративно-територіальних одиницях одночасно діють представницький орган місцевого самоврядування і місцевий орган виконавчої влади держави, очолюваний призначеною центром (урядом та президентом) посадовою особою (генеральним секретарем у Греції), яка здійснює адміністративний нагляд за діяльністю органів місцевого самоврядування.

До інших конституційних повноважень Президента Греції належить відзначення державними нагородами, присвоєння почесних і вищих військових звань (ст.ст. 45–46 Конституції Греції 1975 р.) [2].

До конституційних повноважень Президента Греції у сфері законодавчої влади належать: скликання позачергових сесій парламенту; дострокове припинення повноважень парламенту і призначення позачергових виборів; підписання та оприлюднення прийнятих парламентом законів; застосування вето щодо прийнятих парламентом законів; відсутність права законодавчої ініціативи; видання власних нормативно-правових актів.

Президент Греції має право на скликання позачергових або надзвичайних сесій парламенту. Це право є одним із важливих засобів впливу глави держави на вищий законодавчий орган. Зокрема, у тих випадках, коли президент хоче домогтися прийняття яких-небудь екстрених законодавчих заходів і до того ж мобілізувати суспільну думку в країні на користь своїх ініціатив. Президент Греції має право скликати парламент раз на рік, а також на позачергові сесії, тобто в тих випадках, коли він вважатиме це розумним, оголошуючи особисто або через прем'єр-міністра про початок і кінець кожної парламентської сесії. Президент Греції може лише один раз завершити роботу парламентської сесії, або відкласти її початок, або перервати її засідання. Закінчення роботи не може продовжуватися більше тридцяти днів або повторитися ще раз протягом тієї самої парламентської сесії без згоди парламенту (ст. 40 Конституції Греції 1975 р.) [2].

У сфері законодавчої влади Президент Греції володіє правом розпуску парламенту. У державах із парламентарною формою правління таке право виступає як своєрідна протиправна праву парламенту виразити недовіру уряду і відправити його у відставку. Президент Греції може розпустити парламент за таким умов: нездатність парламенту сформувати уряд через відсутність парламентської більшості; відсутність підтримки уряду з боку парламенту (вотум недовіри); у разі відмови парламенту уряду в довірі (відмова в довірі); необрання глави держави. У Греції парламент, обраний після розпуску попереднього, не може бути розпущений протягом одного року з моменту початку його роботи (ст. 41 Конституції Греції 1975 р.) [2].

До інших законодавчих повноважень Президента Греції належить право підписання та оприлюднення прийнятих парламентом законів, застосування щодо них вето. Конституція Греції 1975 р. передбачає, що президент підписує та оприлюднює прийняті парламентом закони в місячний строк із моменту їх прийняття. Президент Республіки може протягом цього строку повернути до парламенту прийняті ним закони, виклавши причини повернення, тобто накласти на них вето. Законопропозиція чи законопроект, повернений президентом до парламенту, виноситься на пленарне засідання останнього, і якщо вони приймуть його знову абсолютною більшістю голосів від загального числа депутатів, то Президент Греції підписує та оприлюднює його в обов'язковому порядку протягом десяти днів із моменту другого прийняття (п. 1, 2 ст. 42) [2].

За парламентарної форми республіканського правління Президент Греції не володіє правом на законодавчу ініціативу. Однак за певних умов глава держави має право видавати акти, що мають

силу закону (декрет-закони, законодавчі декрети). Так, Президент Греції має право видавати декрети за надзвичайних обставин, у разі непередбачуваної необхідності, що виникла, і якщо це пропонує уряд. Декрети президента, що мають силу закону, мають бути представлені на затвердження парламенту протягом 40 днів із моменту їх видання або протягом 40 днів із моменту скликання сесії парламенту. Шляхом видання декретів Президент Греції може оголосити референдум із важливих національних питань відповідно до рішення абсолютної більшості від загальної кількості депутатів парламенту, що приймається за пропозицією Ради міністрів. Також він може оголосити референдум і щодо законопроектів, що приймаються парламентом і регламентують серйозні суспільні питання, за виключенням фінансових, на основі рішення 3/5 всіх депутатів парламенту, яке прийнято за пропозицією 2/5 депутатів (ст. 44 Конституції Греції 1975 р.) [2].

Президент Греції має право видавати власні нормативно-правові акти. Однак більшість актів президента підлягають контрасигнації з боку глави уряду та/або відповідного міністра. Теоретично призначення контрасигнатури вбачається у тому, щоб зняти юридичну відповідальність із глави держави за видані ним акти (юридична невідповідальність є одним із найважливіших принципів конституційного статусу глави держави в усіх країнах) і покласти її на главу уряду та його членів. Практично вона використовується для фактичного підпорядкування глави держави уряду.

Конституція Греції 1975 р. передбачає, що жоден акт президента недійсний і не виконується без контрасигнації відповідного міністра, який одним своїм підписом бере відповідальність на себе, а також без опублікування акта в Урядовій газеті. Якщо в разі відставки уряду його голова не скріпить підписом відповідний декрет, то він підписується лише президентом. Як виняток, не вимагають контрасигнації лише такі акти: а) про призначення прем'єр-міністра; б) про покладання пробного мандату на формування уряду; в) про розпуск парламенту; г) про повернення на повторний розгляд законопроекту парламенту; е) про призначення персоналу в апараті Президента Греції (п. 1-2 ст. 35) [2].

Отже, Президент Греції має право видавати нормативно-правові акти. Однак це право здійснюється лише під контролем уряду. Засобом здійснення такого контролю, фактичного підпорядкування глави держави уряду є інститут контрасигнатури.

До конституційних повноважень Президента Греції у сфері судової влади належить право на помилування, пом'якшення і скасування кримі-

нальних покарань, визначених судом, оголошення амністії, призначення на судові чи вищі судові посади. Відповідні призначення здійснюються за пропозицією уряду та спеціального органу, який має назву в Греції «Державна рада». Президент Греції має право за пропозицією міністра юстиції і за консультацією з радою (Державною радою) дарувати помилування, змінювати характер і зменшувати термін покарання, а також скасовувати покарання (п. 1 ст. 47 Конституції Греції 1975 р.) [2]. Президент призначає судових чиновників безстроково (п. 1 ст. 88 Конституції Греції 1975 р.) [2].

До повноважень Президента Греції у сфері зовнішньої політики належить право представляти державу в міжнародних відносинах, вести переговори та укладати міжнародні договори, призначати і відкликати послів та інших дипломатичних представників держави в інших державах і при міжнародних організаціях, приймати вірчі і відкличні грамоти дипломатичних представників іноземних держав.

У сферах національної безпеки та оборони держави Президент Греції очолює збройні сили держави, керівництво якими належить уряду. У сферах національної безпеки та оборони держави Президент Греції наділяється правом призначати на посади та звільняти з посад вище командування збройних сил, головувати у вищих органах національної безпеки і оборони, вводити в державі або в окремих її місцевостях воєнний стан, оголошувати загальну або часткову мобілізацію тощо. Глава держави має право ввести надзвичайний (воєнний, облоговий) стан за попередньою або негайною консультацією з парламентом. Уведення надзвичайного стану в Греції передбачає не тільки призупинення дії окремих конституційних положень, а й розширення повноважень виконавчої влади, обмеження повноважень представницьких установ, тимчасове верховенство декретів глави держави над чинним законодавством (ст. 48 Конституції Греції 1975 р.) [2].

Висновки та перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Таким чином, особливості інституту президента в Греції визначаються парламентарною формою правління, поділом державної влади, політичною кон'юнктурою, політико-правовими традиціями, розкладом соціальних сил у державі, менталітетом народу. Обраний парламентом Президент Греції не має вагомих владних повноважень. Він не може протиставити себе ні парламенту, який його обрав, ні уряду, який контролює його діяльність через інститут контрасигнатури. Основні функції президента полягають у представництві держави, політичному арбітражі між різними гілками державної влади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бостан С.К. Форма правління сучасної держави: проблеми історії, теорії, практики : монографія. Запоріжжя : Юридичний ін-т, 2005. 540 с.
2. Конституція Греції от 11 июня 1975 года. URL: <https://legalns.com/download/books/cons/greece.pdf> (дата звернення: 10.01.2021).
3. Линц Х.Дж. Достоинства парламентаризма. *Век XX и мир*. 1994. № 7-8. URL: <http://www.russ.ru/antolog/peredely/2-3/dem26.htm> (дата звернення: 10. 01. 2021).
4. Мироненко П.В. Форма правління: політичні трансформації на зламі століть : монографія. Київ : ВД "Академія", 2014. 220 с.
5. Паречина С.Г. Институт президентства: история и современность / под общ. ред. Е.В. Матусевича. Минск : ИСПИ, 2003. 163 с.
6. Серьогіна С.Г. Форма правління: питання конституційно-правової теорії та практики : монографія / Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого". Харків : Право, 2011. 764 с.
7. Сухонос В.В. Институт главы держави в умовах республіки: конституційно-правовий та історико-теоретичний аспекти : монографія. Суми : Університетська книга, 2011. 318 с.
8. Шляхтун П.П. Конституційне право: словник термінів. Київ : Либідь, 2005. 568 с.
9. Lijphart A. *Parliamentary versus presidential government*. Oxford, 1992. 257 p.
10. Linz J. *Presidential or parliamentary democracy: Does it make a difference?* / edited by A. Valenzuela and etc. *The Failure of presidential democracy. Comparative Perspectives*. Baltimore and London, 1994. P. 72–152.